Finnwatch ry LAUSUNTO

HE 30/2015 VP Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016

VNS 1/2015 VP Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016–2019

Ulkoasiainvaliokunta, 15.10.2015

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta antaa ulkoasiainvaliokunnalle lausunto koskien valtion talousarviota vuodelle 2016. Valiokuntaneuvokselta saadun ohjeistuksen mukaisesti keskitymme lausunnossamme kehitysyhteistyöleikkauksiin, kehitysyhteistyöbudjetin sisäisiin rahajakoihin sekä em. suunnitelmien kansalaisjärjestöille aiheuttamiin seurauksiin.

Tilannekuva

Kehitysyhteistyöstä leikataan rajummin kuin miltään muulta yhteiskunnan sektorilta. Kehitysyhteistyötä tekeviltä kansalaisjärjestöiltä leikataan 49 miljoonaa, eli 43 prosenttia. Leikkaukset kansalaisjärjestöjen työstä tehdään ilman evaluointeja ja siirtymäaikaa.

Kehitysyhteistyön yhdeksi prioriteetiksi on nostettu kestävä liiketoiminta kehitysmaissa. Valtionyhtiö Finnfundille ehdotetaan merkittävää pääomakorotusta kehitysyhteistyövaroista. Talousarvion ehdottamasta uudesta 140 miljoonan suuruisesta momentista ”Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset” valtaosa, eli 130 miljoonaa on tarkoitus kanavoida Finnfundille. Samaan aikaan yritysvastuuta seuraavien kansalaisjärjestöjen kuten Finnwatchin, Eetin ja Attacin kehitysyhteistyövaroilla ylläpidetyt rahoituskanavat on jäädytetty.

Kehitysavun leikkaukset ja rahoitusinstrumenttien jäädytykset lopettavat Finnwatchin julkisen tuen

Finnwatch on kansainvälisesti tunnustettu ja ainoa suomalainen kansalaisjärjestö, joka on keskittynyt tutkimaan yritystoiminnan vastuullisuutta kehittyvissä maissa. Järjestö on saanut vuosittaista hanketukea kehitysyhteistyövaroista noin 50–100 000 euroa (tuen lähde: viestintä- ja globaalikasvatustuki VGK, kehitysyhteistyöhanketuki KYT). Finnwatchin saama julkinen tuki on ollut kansainvälisesti poikkeuksellisen alhaista kun verrataan vastaavien toimijoiden rahoitusta esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Alankomaissa.

Kehitysyhteistyöleikkaukset ja tiettyjen rahoitusinstrumenttien jäädyttäminen uhkaavat leikata suoraan ja välillisesti noin puolet Finnwatchin kokonaisbudjetista ja yhdistyksen toiminta on vaarassa kun sen nykyiset hankkeet loppuvat. On ongelmallista, että samaan aikaan kun hallitus siirtää isoja summia kehitysyhteistyövaroja yksityiselle sektorille, se jäädyttää julkisen tuen yritysten vastuullisuutta seuraavalta vahtikoirajärjestöltä. Esimerkiksi Ruotsissa samaan aikaan kun yksityisen sektorin toimijoiden saamaa kehitysyhteistyötukea on lisätty on myös lisätty vahtikoirajärjestöjen tukea balanssin säilyttämiseksi.

Rahoitusinstrumenttien jäädytys on myös vastoin aiemmin annettuja sitoutumuksia. Osana YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden toimeenpanosuunnitelmaa Suomi on pitänyt tärkeänä sitä, että “*yritysten itsensä ohella myös muun muassa kansalaisjärjestöt seuraavat ja arvioivat yritystoiminnan ihmisoikeusvaikutuksia*”. Suomi on lisäksi sitoutunut

rahoittamaan yritysvastuuta seuraavien kansalaisjärjestöjen toimintaa: "*Suomi antaa tukea kansalaisjärjestöille, jotka seuraavat yritystoimintaan liittyviä ihmisoikeuskysymyksiä sekä antavat tukea ihmisoikeusloukkausten uhreille.*"[1]

Finnwatchin hankkeita hallinnoiva ulkoasiainministeriön kansalaisjärjestöyksikkö on katsonut, että Finnwatchin "hankkeet ovat olleet onnistuneita ja tuloksellisia".[2] Finnwatchin rahoituskanavien jäädyttämistä ei ole perusteltu millään tavalla.

Finnwatchin työ on johtanut lukuisiin parannuksiin yritysten toiminnassa sekä niiden toimintaympäristössä. Esimerkiksi vuosina 2014–2015 Finnwatchin raportit johtivat Nesteen alihankkijan hyllyttämiseen ja korjaaviin toimenpiteisiin Malesiassa, kustantamoalan yhteisten vastuullisuusperiaatteiden luomiseen sekä työolojen parantumiseen maailman suurimman tonnikalatuottajan tehtailla Thaimaassa.

Finnwatchin toimintaa on pyöritetty noin 250–350 000 euron vuosibudjetilla. Yhdistyksessä työskentelee neljä henkilöä. Toimintaa tehostamalla ei ole mahdollista sopeutua julkisten rahoitusinstrumenttien jäädyttämiseen.

Finnfundin pääomakorotus on suhteettoman suuri eikä perustu kehityspoliittisiin argumentteihin

Talousarvion ehdottamasta uudesta 140 miljoonan euron suuruisesta momentista "Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset" 130 miljoonaa euroa on tarkoitus kanavoida Finnfundille. Aikaisempina vuosina Finnfundia on pääomitettu 10 miljoonalla eurolla. Finnfund on itse pyytänyt toiminnalleen vain 40 miljoonan euron vuosittaista pääomakorotusta. Vastaavaa 40 miljoonan euron summaa on esittänyt myös Elinkeinoelämän keskusliitto EK[3].

Talousarvio esittää Finnfundille kuitenkin 90 miljoonaa euroa haettua suurempaa vuosittaista korotusta. Finnfund on kertonut lisärahoituksen tulleen sillekin suurena yllätyksenä[4].

Keskeisin argumentti, jolla Finnfundin suurta pääomakorotusta on perusteltu, liittyy Finnfundin pääomakorotuksen tilastointiin kansantalouden tilinpidossa. Hallitusohjelman ja ministeri Lenita Toivakan mukaan Finnfundin pääomakorotus ei lisäisi Suomen tilastollista alijäämää.

<u>Perustelussa on vakavia puutteita:</u>

– Tilastokeskus on aikaisempina vuosina tilastoinut Finnfundin pääomakorotukset menoksi kansantalouden tilinpitoon. Perusteluna tälle on se, ettei Finnfundin pääomakorotus ole markkinaehtoinen finanssisijoitus. Finnfundin toiminnasta säädetty laki ei mahdollista Finnfundille osingonjakoa tai osakkeiden takaisinlunastusta. Jotta valtio voisi saada sijoitustuottoja Finnfundista, yhtiön toiminnasta säädettyä lakia tulisi muuttaa.

– Lain muuttaminen ei kuitenkaan vielä riitä siihen, että pääomakorotus merkittäisiin finanssisijoitukseksi, sillä lisäksi tulee tarkastella Finnfundin sijoitusten tuottavuutta.

1 TYö- ja elinkeinoministeriö, YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma, julkaisu 44/2014, saatavilla osoitteessa: https://www.tem.fi/files/41212/TEMjul_44_2014_web_21102014.pdf

2 VGK-hanke-esitys, liite 2, VGK-hakukierros 2015

3 EK, http://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2015/04/10/finnfundille-lisaa-rahkeita-kehitysmaahankkeiden-rahoitukseen/

4 HS, 17.8, http://www.hs.fi/talous/a1439779915298

Finanssisijoitukseksi merkittävässä sijoituksessa tuoton tulee olla markkinaehtoista. Finnfundin tarkoitus on kuitenkin toimia erityisesti niissä vähiten kehittyneissä maissa, joihin ei ole saatavilla markkinaehtoista rahoitusta. Jos Finnfundin tuottavuutta koetetaan jatkossa kasvattaa tilastointia silmällä pitäen, on todennäköistä, ettei toiminta enää edistä niitä tavoitteita, joita sille on asetettu.

– Markkinaehtoista toimintaa ei myöskään voida pitää OECD:n Official Development Assistance (ODA) -kriteerien mukaisena virallisena kehitysapuna. Finnfundin sijoitustoiminnan tuotot merkitäänkin kehitysyhteistyövarojen tilastoinnissa miinusmerkkisenä ODA:na, ts. ne vähentävät Suomen kehitysysyhteistyöhön käyttämiä varoja.

– Edellä mainituista perusteluista johtuen valtion ei ole mahdollista kutsua Finnfundin pääomakorotusta toisaalla (kansantalouden tilinpidossa) markkinaehtoiseksi sijoitukseksi ja toisaalla (ODA-tilastoinnissa) kehitysyhteistyöksi. Jos siis Finnfundin toiminnasta säädettyä lakia ja Finnfundin toiminnalle asetettuja tavoitteita muutettaisiin niin, että voitaisiin kansantalouden kirjanpidossa puhua markkinaehtoisesta finassisijoituksesta (mikä ei lisäisi Suomen tilastollista alijäämää) ei Finnfundin pääomakorotusta enää voitaisi kutsua ODA-kriteereiden mukaiseksi kehitysyhteistyöksi.

Finnfundin toiminnassa on ongelmia

Finnfundilla on paikkansa kehitystoimijoiden joukossa ja osa sen nykyisistä hankkeista on perusteltavissa kehityspoliittisesti. Toiminnassa on kuitenkin merkittäviä ongelmia, jotka odottavat edelleen ratkaisua.

- Suurin osa Finnfundin rahastosijoituksista kulkee veroparatiisien kautta. Yrityksellä on rahastosijoituksia veroparatiiseissa kuten Mauritiuksella, Caymansaarilla, Guernseyssa, Luxemburgissa ja Bahamalla.

- Finnfund ei noudata samanlaisia läpinäkyvyyden ja raportoinnin periaatteita kuin mitä vaaditaan huomattavasti pienemmillä rahavaroilla operoivilta kansalaisjärjestöiltä. Finnfundin vuosiraportissa ei esimerkiksi kerrota rahastojen kotipaikkoja tai niihin sijoitettuja summia eikä Finnfundin hankkeiden kehitysvaikutuksista ole saatavilla julkista laadullista tietoa. Hankkeiden kehitysvaikutuksista on saatavilla vain numeerisia makrotason tietoja, joista on vaikeaa päätellä todellisia kehitysvaikutuksia. Osaa Finnfundin raportoimista luvuista (esimerkiksi verokontribuutioita koskien) voidaan perustellusti pitää liioitelluina ja harhaan johtavina[5].

- Viimeisin ulkoasiainministeriön teettämä evaluaatio Finnfundista on vuodelta 2011. Evaluaatiossa Finnfundin todetaan sijoittaneen ympäristön kannalta haitallisiin hankkeisiin. Raportti arvostelee myös Finnfundin alaisuudessa toimivaa Finnpartnershipia kehitysvaikutusten puutteellisesta seurannasta.[6] Julkisuudessa on tuotu esiin, että Finnfund

5 Finnwatch, 2015, Valtioenemmistöisten yhtiöiden veroraportoinnit, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/Valtionyhtioidenveroraportit.pdf

6 Evaluation – Finnish Aid for Trade 2011:4, saatavilla osoitteessa: http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=89378&GUID=%7bFCF072E1-DBFA-4B53-80F0-9C2D45966E1E%7d "...some of Finland's support to the private sector (for example Finnfund's support to the Mekong Enterprise Fund) is not always as careful about preventing environmental harm or indeed investing in environmental benefits as the bilateral portfolio tends to be." "In addition, Finland's tracking of the development results of the LCF and Finnpartnership projects is not systematic (although this is applicable to all ODA, not just AfT), and projects and programmes could be better linked – both to each other and to regional programmes, for example the EEP."

on muun muassa sijoittanut patoihin Laosissa kehityspoliittisen ohjelman vastaisesti[7].

Finnwatchin suositukset eduskunnalle

- **Budjettikäsittelyssä eduskunnan tulisi peruuttaa kehitysyhteistyöjärjestöihin kohdistuvat 49 miljoonan euron leikkaukset vähentämällä vastaava summa Finnfundille annettavasta ylimääräisestä, 90 milj. euron pääomakorotuksesta. Lisäksi Finnfundin oman pyynnön (40 milj. euron pääomakorotus vuodessa) ylittävät jäljelle jäävät varat tulee ohjata humanitaariseen apuun kohdistuvien leikkausten perumiseen.**

- **Julkisen kehitysrahoituksen tulee jatkossakin mahdollistaa monimuotoisen ja -äänisen kansalaisyhteiskunnan toiminta kehityskysymysten parissa. Suurten järjestöjen rahoituksen lisäksi tulee turvata pienten ja tehokkaasti toimivien järjestöjen rahoitusinstrumentit kuten viestintä- ja globaalikasvatustuki sekä kehitysyhteistyöhanketuki. Mahdolliset tulevat muutokset eri toimijoiden rahoitukseen tulee perustaa huolellisiin ja puolueettomiin evaluointeihin.**

- **Finnfundin toiminnan läpinäkyvyyttä ja verovastuullisuutta on lisättävä. Finnfundin hankkeista ja niiden kehitysvaikutuksista on raportoitava samoilla kriteereillä kuin kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeista.**

- **Kun yksityisen sektorin roolia lisätään kehitysyhteistyössä tulee varmistaa, että yritystoimintaa seuraaville kansalaisjärjestöille on vastaavasti tarjolla julkista rahoitusta.**

7 HS, 7.9.2015, http://www.hs.fi/talous/a1441507597345?ref=hs-prio-5-1 ; Kehityspoliittinen ohjelma toteaa: “Suomi ei rahoita kehitysyhteistyövaroillaan ydin- ja hiilivoimaa tai suurpatoja”